

Політичні інститути та процеси

УДК 327.56:321.02:316.48

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17898274>

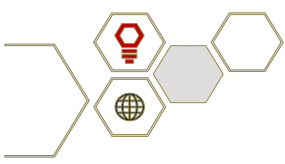
Політична медіація у воєнний час як механізм відновлення довіри між суспільством і державою

Примаков Каміль Юрійович,

кандидат юридичних наук, докторант кафедри політології,
соціології та публічного управління, Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-6143-8474>

Прийнято: 19.09.2025 | Опубліковано: 30.09.2025

Анотація. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення феномену політичної медіації як визначального механізму відновлення довіри між державою та суспільством у воєнний час, оскільки підвищення рівня напруги між владними інституціями та громадянами потребує оперативних і збалансованих інструментів врегулювання публічних конфліктів. Мета статті полягає в обґрунтуванні ролі політичної медіації та оцінці її потенціалу в зміцненні демократичного врядування. Під час дослідження було застосовано методи аналізу, синтезу, систематизації та порівняльно-правовий підхід, що дозволило сформулювати цілісне бачення феномену медіації у публічному управлінні. Показано, що політична медіація, спираючись на принципи добровільності, конфіденційності, нейтральності медіатора, самовизначення сторін та рівності учасників, формує комунікативний простір, у якому можливе конструктивне вирішення суперечностей без ескалації та примусу.

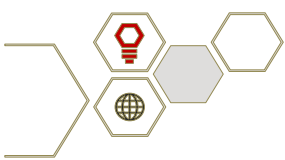
Проаналізовано міжнародний досвід застосування медіації в публічному управлінні, зокрема в країнах ЄС та Північної Америки, де альтернативні процедури врегулювання спорів розглядаються як інструмент підвищення ефективності державної політики та зміцнення верховенства права. Окрему увагу приділено особливостям українського законодавства, зокрема положенням Закону України «Про медіацію», а також наявним механізмам адміністративного оскарження, звернення до омбудсмена та укладання мирових угод у судовому процесі. З'ясовано, що медіація у публічній сфері сприяє прозорості, зменшенню корупційних ризиків, формуванню партнерських відносин між державними органами та громадянами, а також підвищує рівень довіри до інституцій у кризових умовах. Доведено, що медіація здатна виконувати функцію інституційного стабілізатора, забезпечуючи баланс інтересів сторін і запобігаючи поглибленню соціальної напруги. Перспективним напрямом подальших досліджень визначено розробку моделей політичної медіації, адаптованих до умов воєнного стану, та інтеграцію інструментів діалогу в систему публічного управління для підвищення стійкості держави до конфліктів.

Ключові слова: публічний конфлікт, довіра до влади, альтернативне врегулювання спорів, громадянин – держава, публічне управління.

Political mediation in wartime as a mechanism for restoring trust between society and the state

Kamil Prymakov,

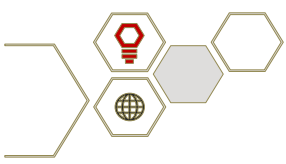
Candidate of Legal Sciences, Doctoral Student of the Department of Political
Science, Sociology and Public Administration,
Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-6143-8474>

Annotation. The article examines political mediation in wartime as a key mechanism for restoring trust between the state and society. Armed conflict intensifies social tensions and increases the number of public disputes, making it essential to introduce balanced, effective instruments for conflict resolution within the public governance system. The study demonstrates that political mediation, based on the principles of voluntariness, confidentiality, the mediator's neutrality, party self-determination, and equality among participants, creates a communicative environment in which disagreements can be resolved constructively without escalation or coercion. The article analyzes international experience, particularly within EU member states and North America, where alternative dispute resolution mechanisms are widely used to increase the efficiency of public administration and strengthen the rule of law. Special attention is given to the specifics of the Ukrainian context, including the adoption of the Law of Ukraine «On Mediation», existing administrative review procedures, the role of the Ombudsperson, and the possibility of reaching settlement agreements within judicial proceedings. The findings indicate that mediation in the public sphere contributes to transparency, reduces corruption risks, promotes communication between public authorities and citizens, and increases institutional trust under conditions of war. It is argued that political mediation can serve as an institutional stabilizer by balancing the parties' interests and preventing further escalation of social conflicts. The article concludes that political mediation has significant potential for strengthening resilience and democratic governance during wartime. Future research should focus on developing models of political mediation adapted to the conditions of martial law and on integrating dialogue-based tools into the public administration system.

Keywords: public conflict, trust in government, alternative dispute resolution, citizen–state relations, public administration.

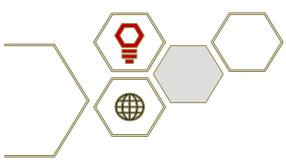
Постановка проблеми. У період збройної агресії проти України питання ефективної взаємодії між державою та суспільством набуває

особливої значущості. Воєнний час супроводжується зростанням соціальної напруги, появою нових форм публічних конфліктів та загостренням недовіри громадян до інституцій влади. За таких умов традиційні механізми врегулювання суперечок – судові процедури, адміністративний перегляд, діяльність омбудсмена – часто виявляються недостатніми для оперативного та збалансованого вирішення спорів. Це зумовлює актуальність дослідження політичної медіації як ефективного інструменту налагодження діалогу та пошуку взаємоприйнятних рішень між громадянами та органами влади.

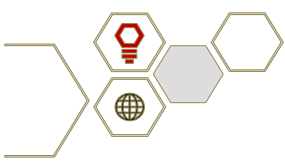
В умовах воєнного стану Україна потребує механізмів, які дозволяють не лише запобігати ескалації конфліктів, а й відновлювати довіру суспільства до держави. Політична медіація, яка ґрунтується на принципах добровільності, нейтральності, конфіденційності та рівності сторін, демонструє значний потенціал у підтримці демократичної стійкості та консолідації суспільства. Європейський досвід, зокрема імплементація Директиви 2008/52/ЄС та національних законодавчих моделей, підтверджує ефективність медіації як засобу забезпечення верховенства права, зниження рівня конфліктності та підвищення прозорості державних процесів. У контексті українських реалій, ускладнених наслідками окупації, війни та трансформації публічного управління, медіація розглядається як необхідний елемент демократизації та побудови довірчих відносин між державою та громадянами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика суспільної довіри до держави, ефективність демократичного врядування та пошук ненасильницьких інструментів врегулювання конфліктів посідає помітне місце в сучасних політичних і правових дослідженнях. У працях В. Лук'янець-Шахової (V. Lukianets-Shakhova) та співавторів [1] розглянуто гендерну політику України крізь призму адаптації до стандартів ЄС, що демонструє значущість ціннісно орієнтованої публічної політики та діалогу між державою й суспільством у процесі європейської інтеграції. Подібну логіку трансформації політичних інститутів у зв'язку з європейським вибором

України простежуємо в роботах А. Саліхова та П. Лисянського [2; 3], де аналізується перехід євроінтеграційної тематики від зовнішньополітичного дискурсу до інструменту внутрішньополітичної боротьби, а також досліджується діяльність політичних партій російської федерації (рф) на тимчасово окупованих територіях України як чинника підриву довіри до української державності. У дослідженнях Н. Хотинської (N. Khotynska) [4] акцентовано увагу на викликах і перспективах комплексних програм підтримки вразливих груп, що ґрунтуються на балансі між інституційною відповідальністю держави та очікуваннями суспільства. Ці дослідження демонструють, що питання довіри до інституцій, соціальної згуртованості та ефективної комунікації держави з громадянами є визначальним тлом, на якому розгортається дискусія про політичну медіацію.

У праці Д. Лікарчук [5], присвяченій політичній медіації та її потенціалу в умовах російської агресії, медіація позиціонується як інструмент врегулювання політичних конфліктів. Окремий кластер досліджень аналізує медіацію в контексті воєнного стану, постконфліктних ситуацій та трансформації публічного управління. Зокрема, О. Чепік-Трегубенко [6] висвітлює специфіку застосування медіації в Україні в умовах війни та окреслює перспективні напрями подальших розвідок у цій сфері, а І. Доляновська [7] розглядає ціннісний вимір медіації як критерій становлення громадянського суспільства та розвитку культури діалогу. У роботах О. Сегіної та С. Антонової [8] медіація постає як один із основних інструментів врегулювання конфліктів у громадах мирним шляхом, особливо в умовах воєнного конфлікту та зростання локальної напруги. У своєму дослідженні І. Басова [9] аналізує особливості медіаційних процедур у період воєнного стану, акцентуючи увагу на нормативних, інституційних і практичних обмеженнях їх використання. Водночас, А. Цейтліна [10] фокусується на запровадженні медіації як механізму врегулювання конфліктів, що виникають унаслідок військових подій на сході України.

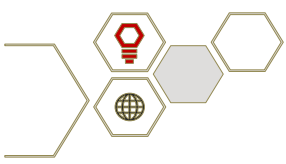

Сукупно ці праці формують концептуальне поле, в межах якого політична медіація розглядається як інструмент зниження конфліктності, відновлення соціальної довіри та підтримки стійкості держави в умовах війни.

Важливий внесок у розроблення теоретико-правових засад медіації роблять дослідження, присвячені її інституціоналізації у публічному управлінні та правосудді. В. Волошин і У. Мустафаєва [11] аналізують медіацію як спосіб профілактики конфліктів у сфері державного управління, підкреслюючи її значення для підвищення ефективності роботи органів влади та зменшення навантаження на судову систему. С. Мирза та І. Горбаньов [12] розглядають медіацію як сучасний спосіб вирішення спорів у цивільному судочинстві та окреслюють її процесуальні переваги. У роботах А. Штефана (A. Shtefan) і Я. Притики (Y. Prytyka) [13] представлено європейський погляд на співвідношення медіації й судового розгляду, виокремлено її основні характеристики та переваги в контексті правопорядку ЄС. Особливу увагу заслуговують праці О. Іванія, Н. Прібиткової і В. Лисого, а також спільні роботи В. Лисого та О. Іванія [14; 15], у яких обґрунтовано теоретико-методологічні засади медіації в публічному управлінні та визначено базові принципи, умови ефективності і можливості інтеграції медіаційних процедур у систему державної влади.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість публікацій, недостатньо дослідженим залишається питання політичної медіації як інструменту інституційного відновлення довіри та підвищення стійкості державного управління у воєнний час. Також бракує моделей, адаптованих до специфіки українського правового поля, які інтегрують міжнародні стандарти медіації з вимогами воєнного стану.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в обґрунтуванні ролі політичної медіації як визначального механізму відновлення довіри суспільства до органів державної влади в умовах воєнного стану та оцінці її потенціалу в зміцненні демократичного врядування.

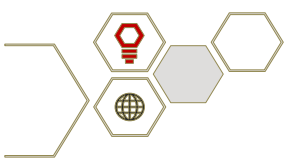

Завдання роботи включають: проведення аналізу теоретичних засад медіації у сфері публічного управління; дослідження міжнародного досвіду альтернативного вирішення публічних конфліктів; здійснення оцінки сучасного стану медіації в Україні в умовах воєнного стану; визначення невирішених аспектів та труднощів впровадження політичної медіації; обґрунтування її ролі у відновленні довіри громадян до державних інституцій.

У ході дослідження було застосовано комплекс методів, спрямованих на всебічне вивчення проблеми. Зокрема, методи аналізу, синтезу, систематизації та порівняльно-правового методу дослідження, що дозволило сформулювати цілісне бачення феномену медіації у публічному управлінні. Дослідження проходило у три етапи: огляд теоретичних джерел та нормативно-правової літератури, що стосуються медіації в умовах воєнного конфлікту та публічного управління; аналіз зарубіжних і українських кейсів, пов'язаних із застосуванням політичної та публічної медіації; узагальнення отриманих результатів та формування висновків щодо потенціалу медіації у відновленні довіри суспільства до держави в умовах війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система комунікації між органами публічної влади, державним управлінням та громадянськістю постає основою функціонування демократичної моделі й відображає рівень інституційної та громадянської зрілості. Активне залучення населення до суспільно-політичних процесів підсилює довіру до державних інституцій, підвищує якість управлінських рішень і сприяє стійкості демократичного устрою. Водночас навіть у розвинених демократіях зберігається ймовірність виникнення суперечностей між владою та громадянами, які вимагають застосування врівноваженого, юридично обґрунтованого та комунікативно вмотивованого механізму врегулювання.

Поширення та впровадження медіації як ефективного інструменту вирішення спорів має глибокі передумови, оскільки ще під час засідання Європейської Ради в Тампері у 1999 році було задекларовано необхідність

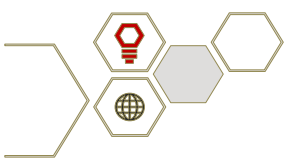

розвитку альтернативних способів врегулювання конфліктів, зокрема медіації. Наступним кроком стало ухвалення Європейським Союзом Директиви 2008/52/ЄС щодо певних аспектів медіації в цивільних та комерційних справах. Цей документ, попри свій міжнародний характер, допускає застосування медіаційних процедур і у внутрішньодержавних процесах (Преамбула, п. 8).

Саме ці європейські тенденції стали орієнтиром для України після підписання Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 році. У межах цієї угоди державна політика у сфері правосуддя, безпеки та верховенства права почала активно адаптуватися до європейських стандартів. Зокрема, було посилено увагу до вдосконалення доступу до правосуддя, розвитку судових і позасудових механізмів врегулювання спорів та розбудови інститутів альтернативного вирішення конфліктів. Медіація сьогодні широко функціонує в Австрії, Болгарії, Великій Британії, Німеччині, Канаді, США, Норвегії, Фінляндії, Польщі та інших країнах, де законодавчо закріплено конфіденційність посередника та можливість сторін вирішувати спори позасудовим шляхом [14, с. 5].

Для України, яка переживає тривалу воєнну агресію, розвиток інституту медіації у сфері публічного управління набуває критичної ваги, оскільки війна загострює та поглиблює більшість існуючих видів спорів, розширює соціальні розбіжності та послаблює довіру до державних інституцій. У таких умовах особливого значення набуває розуміння того, які саме конфлікти між державою та громадянами проявляються найбільш гостро та чому вони вимагають застосування альтернативних механізмів врегулювання.

Нижче наведено основні типи публічних спорів із зазначенням причин їх загострення під час війни та ролі медіації у їх пом'якшенні (табл. 1).

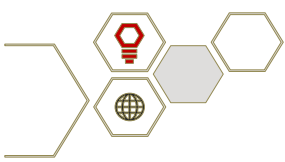
Таблиця 1

Категорії спорів між державними органами та громадянами та роль медіації у їх врегулюванні в умовах війни

Категорія спорів	Суть спору	Причини загострення у воєнний час	Необхідність застосування медіації
Спори з органами державного контролю	Оскарження адміністративних рішень (зупинення діяльності закладів, штрафи, перевірки)	Підвищення вимог до безпеки, воєнні ризики, часті позапланові перевірки	Медіація дозволяє знизити рівень конфліктності, досягти компромісу щодо строків усунення порушень
Спори у приватноправових професіях	Дії нотаріусів, приватних виконавців, які впливають на майнові права	Зростання кількості спадкових, виконавчих та реєстраційних справ через війну	Медіація допомагає уникнути судових затримок та врегулювати спори у стислі строки
Податкові спори	Оскарження податкових вимог, нарахувань, боргів	Падіння доходів бізнесу, зміни оподаткування під час війни, мобілізація	Медіація сприяє примиренню шляхом погодження графіків сплати чи корекцій зобов'язань
Спори у сфері публічної служби	Звільнення, переведення, організаційні зміни, зарплатні питання	Реформування держслужби, оптимізація кадрів через воєнні потреби	Медіація зменшує соціальну напругу та ризик дискримінаційних практик
Земельні спори	Розподіл земельних ділянок, укладання договорів, місцеві рішення	Військові потреби, переміщення населення, зростання потреб громад	Медіація полегшує досягнення добровільних рішень на рівні громад
Спори з органами місцевого самоврядування	Оскарження тарифів, передачі комунального майна, рішень рад	Фінансове навантаження на громади, зміна бюджетів у воєнний час	Медіація сприяє налагодженню діалогу між громадою та владою
Спори у дозвільній системі	Отримання дозволів, ліцензій, доступу до інформації	Посилення контролю, збільшення критично важливих дозволів	Медіація дозволяє уникнути затримок у процедурах та знижує корупційні ризики

Джерело: власна розробка автора

Наведені дані свідчать, що більшість публічних спорів в Україні загострюються у воєнний період через підвищення адміністративного тиску, зростання соціальної напруги, фінансові труднощі та зміну правил

функціонування державних інституцій. В умовах війни кожен із цих спорів набуває додаткових емоційних, правових та соціальних вимірів, що ускладнює їх вирішення традиційними засобами.

Отже, медіація постає як ефективний і безпечний механізм врегулювання публічних конфліктів, оскільки вона сприяє зниженню рівня недовіри та напруги між сторонами, створює умови для відкритого й ненасильницького обговорення проблем та надає можливість знаходити взаємоприйнятні рішення без тиску. Важливо й те, що медіаційний процес істотно прискорює ухвалення домовленостей, що є критичним у воєнний час, коли затримки можуть мати суттєві негативні наслідки. Крім того, використання медіації зменшує навантаження на судову систему та сприяє попередженню переростання локальних спорів у масштабні соціальні конфлікти, що сприяє підтримці стабільності і стійкості державного управління.

Поширення медіації у публічній сфері сприяє підвищенню прозорості державних процесів, зміцненню взаєморозуміння між владою і громадами та відновленню суспільної довіри – критично важливого ресурсу в умовах воєнного стану.

Вирішення адміністративних спорів між державою та громадянами потребує чітко структурованих механізмів, які забезпечують неупереджений розгляд, захист прав людини та відновлення довіри суспільства до публічної влади. Українська система публічного управління передбачає кілька інституційних шляхів, які дають можливість оскаржувати рішення органів влади та шукати справедливе врегулювання конфліктних ситуацій. Кожен із цих механізмів має власне призначення, рівень доступності та ефективність, а їх сукупність формує комплексну модель захисту прав громадян.

На рис. 1 наведено основні інструменти, завдяки яким реалізується процедура вирішення адміністративних спорів між державними органами та громадськістю.

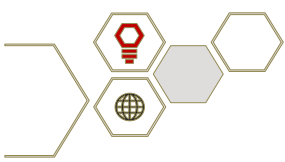
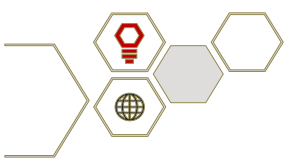

Рис. 1. Основні механізми вирішення адміністративних спорів між державою та громадянськістю

Джерело: власна розробка автора

Отже, у системі врегулювання спорів між державними органами та громадянами важливе місце посідають інституційні механізми, які дозволяють оскаржувати дії влади та захищати права громадян. Традиційно такими механізмами є адміністративний перегляд, судове оскарження та звернення до омбудсмена. Кожен із цих шляхів має власну правову основу, рівень доступності та механізм впливу на поведінку органів влади.

Адміністративний перегляд забезпечує можливість оскаржити рішення органу влади безпосередньо у вищому органі або у керівництва того ж органу, що дає змогу оперативно виправити помилки адміністрації. Натомість судовий процес, передбачає розгляд справи на підставі принципів верховенства права та гарантує можливість анулювати незаконні рішення. Звернення до омбудсмена має виразний моральний та політичний вплив: хоча рекомендації цього інституту не є юридично обов'язковими, вони спонукають органи влади реагувати на порушення прав людини та коригувати свою поведінку.

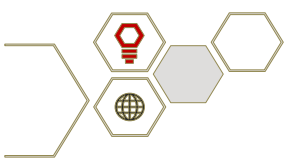

Поступово ці інструменти починають поєднуватися з альтернативними способами врегулювання спорів, серед яких медіація відіграє особливу роль. Її розвиток в Україні став можливим завдяки нормативній основі, закріпленій, зокрема, у ст. 19 Конституції України та Кодексі адміністративного судочинства України, які встановлюють чіткі межі повноважень влади та запобігають перевищенню компетенцій державних органів. У цивільному судочинстві передбачено можливість укладання мирової угоди на будь-якому етапі процесу, що є основою для застосування медіації у досудовому врегулюванні спорів [16].

Попри наявність окремих законодавчих положень, можливості для альтернативного врегулювання спорів між суспільством і державою залишаються недостатньо розвиненими в Україні. Норми, що регулюють укладання мирових угод, містяться у низці законів, зокрема Законах України «Про міжнародний комерційний арбітраж» [17], «Про третейські суди» [18], а також у Законі «Про порядок вирішення трудових та колективних спорів» [19]. Однак, як справедливо зазначає С. Мирза, нормативних інструментів для повноцінної інтеграції альтернативних способів вирішення спорів досі недостатньо [12].

Прийняття Закону України «Про медіацію» 16 листопада 2021 року стало визначальною подією, що відкрила новий етап у розвитку альтернативного врегулювання конфліктів між владою та громадянами. Дискусії щодо його ухвалення тривали майже десятиліття, протягом якого було подано кілька законопроектів, але жоден не просувався далі першого читання [20]. Лише у 2021 році вдалося створити правове підґрунтя для інституціоналізації медіації у публічній сфері.

У професійній практиці медіатори надають комплекс послуг, спрямованих на пошук взаємоприйнятної рішення між сторонами. Їхня діяльність охоплює комунікативний, аналітичний та організаційний аспекти, що дозволяє ефективно працювати з конфліктами різної складності.

Перелік послуг медіатора, які є визначальними для розуміння змісту медіаційного процесу, узагальнено нижче (табл.2).

Таблиця 2

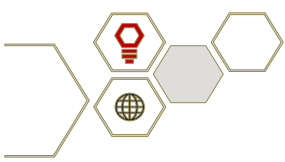
Основні послуги медіатора у врегулюванні спорів між державними органами та громадянами

Послуга медіації	Зміст діяльності медіатора
Встановлення контакту та аналіз конфлікту	Налагодження зв'язку зі сторонами, збір інформації про суть спору, організація зустрічі для первинного обговорення
Розв'язання конфлікту	Допомога сторонам у виявленні причин конфлікту, формування стратегій його врегулювання, опрацювання можливих рішень
Налагодження комунікації	Забезпечення ефективного діалогу, створення безпечного простору для висловлення позицій та емоцій
Узгодження компенсацій	Пошук рішень щодо можливих збитків, незручностей чи порушених прав з урахуванням інтересів обох сторін
Забезпечення гнучкості процесу	Адаптація кількості та тривалості зустрічей до потреб сторін, можливість завершення процесу у будь-який момент за згодою сторін

Джерело: власна розробка автора

Як свідчить аналіз, діяльність медіатора охоплює значно ширший спектр функцій, ніж традиційне посередництво між сторонами. Медіація формує середовище, у якому громадяни та представники влади можуть відкрито висловити свої інтереси, обговорити суперечливі питання та знайти рішення, яке не порушує закон і не створює додаткових соціальних конфліктів. Особливо важливою є добровільність участі – відповідно до українського законодавства жодна сторона не може бути примушена до медіації, що гарантує відкритість і чесність процесу [14, с. 8].

Ефективність медіації у публічній сфері визначається не лише процедурною структурою, а й системою принципів, які регулюють поведінку учасників таких спорів та медіатора. Особливої ваги ці принципи набувають у період воєнного стану, коли рівень суспільної напруги зростає, а конфлікти між громадянами та державою стають емоційно загостреними та юридично складними. Саме тому дотримання головних засад медіації – добровільності, самовизначення, нейтральності, незалежності, конфіденційності, прозорості

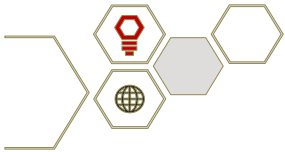

та рівності сторін – є передумовою формування довіри між сторонами та забезпечення легітимності ухвалених рішень. Ці принципи застосовуються на всіх етапах медіаційного процесу – від підготовчої фази до реалізації досягнутих домовленостей [21].

Першим і засадничим серед цих принципів є принцип добровільності. Він є основою медіації та визначає можливість ефективного діалогу в умовах воєнного стану. Участь у медіаційному процесі залежить виключно від волі сторін: жодна особа не може бути примушена ні до участі у медіації, ні до ухвалення рішень, які не відповідають її інтересам. Сторони зберігають право розпочати процес, припинити його на будь-якому етапі або відмовитися від запропонованих рішень.

Подальше загострення взаємин між громадянами та органами влади під час війни робить цей принцип особливо важливим. У ситуаціях, коли адміністративний тиск, обмеження доступу до ресурсів або нерівність можливостей можуть впливати на поведінку сторін, добровільність забезпечує баланс сил. Вона дає учасникам відчуття захищеності та контролю над процедурою. Навіть після укладення медіаційної угоди її виконання залишається добровільним, а примусові механізми можуть бути застосовані лише у чітко визначених законом випадках.

Тісно пов'язаний з добровільністю принцип конфіденційності, без якого неможливо створити умови для відвертого і безпечного діалогу. У медіації між державою та громадянами конфіденційність виконує не лише технічну, а й психологічну функцію: вона гарантує, що інформація, отримана під час перемовин, не буде передана третім особам і не стане підставою для адміністративного чи судового переслідування. Відповідно до європейських стандартів, зокрема Директиви про медіацію, конфіденційність охоплює зміст переговорів та факт їх проведення. Медіатор, як і особи, що адмініструють процес, не можуть бути викликані як свідки щодо інформації, отриманої ними під час медіації.

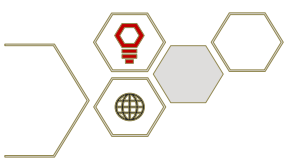

Під час війни питання конфіденційності стає особливо чутливим: громадяни остерігаються можливих негативних наслідків за критику органів влади або висловлення незгоди з адміністративними рішеннями. Саме тому гарантування приватності створює безпечне середовище, яке стимулює конструктивний діалог. Водночас виникає потреба у балансі між конфіденційністю та прозорістю діяльності державних механізмів. Це важливо для аналітичної оцінки якості медіації та удосконалення публічних процедур.

Не менш важливим є принцип нейтральності та незалежності медіатора, який формує основу довіри до всього процесу медіації. Особливого значення він набуває тоді, коли однією зі сторін є держава. Нейтральність передбачає, що медіатор не може займати позицію будь-якої зі сторін, проявляти прихильність, оцінювати правомірність вимог або намагатися вплинути на результат. Його головне завдання – забезпечити баланс інтересів, сприяти взаєморозумінню та допомогти сторонам самостійно сформулювати взаємоприйнятне рішення.

У воєнний період це положення набуває ще вагомішого значення, оскільки громадяни можуть сприймати державні органи як сторону з домінантним ресурсом. Нейтральність медіатора гарантує, що процес не перетвориться на адміністративний диктат. Незалежність додатково передбачає відсутність будь-якої особистої вигоди медіатора, а також мінімізацію ризику впливу третіх осіб. Міжнародні стандарти, зокрема Європейський кодекс медіаторів, підтверджують важливість професійності, неупередженості та етичності, яких потрібно дотримуватися незалежно від політичної чи безпекової ситуації [13, с.182].

Логічним продовженням принципів нейтральності та добровільності є принцип самовизначення сторін. Він гарантує, що саме учасники конфлікту – а не медіатор чи державні органи – визначають зміст і результат медіації.

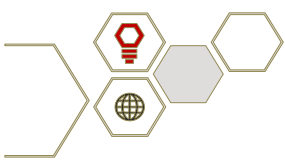

Сторони самостійно визначають, які рішення є прийнятними, які пропозиції вони готові підтримати, і коли варто завершити процес.

У контексті воєнного стану цей принцип виконує важливу соціальну функцію. Зростання адміністративних обмежень, мобілізаційний тиск та ускладнення доступу до правової допомоги часто послаблюють відчуття контролю громадян над власним становищем. Самовизначення у медіації допомагає відновити суб'єктність громадян та посилює їхню довіру до механізмів публічного врегулювання спорів. Водночас, якщо сторона відмовляється від медіації, судовий процес продовжується у звичайному порядку, що додатково підкреслює добровільний характер процедури.

У поєднанні з принципом самовизначення важливим залишається принцип рівності сторін. Він гарантує рівний доступ до процесу, право висловлювати свої позиції та впливати на результат незалежно від статусу учасника. У медіації між громадянином та державою цей принцип відіграє роль компенсаторного механізму, що пом'якшує природну асиметрію ресурсів, повноважень та інформації. В умовах війни ця асиметрія лише посилюється, тому принцип рівності набуває критичного значення для того, щоб уникнути домінування однієї сторони та зберегти довіру до самої процедури.

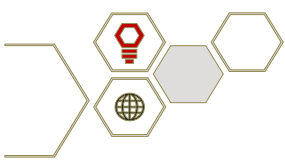
Завершальним у цій системі постає принцип прозорості. Його важливо відокремлювати від конфіденційності: прозорість стосується не змісту медіації, а правил і процедур, які забезпечують її проведення. В умовах воєнного стану та зростання корупційних ризиків принцип прозорості відіграє роль гаранта справедливості та засобу суспільного контролю. Ведення протоколів, фіксація всіх етапів, відкритість процедур і можливість зовнішнього моніторингу створюють підґрунтя для легітимності та відповідальності державних органів. Принцип прозорості також має превентивний ефект: він знижує ризик виникнення нових конфліктів та

формує стійкі механізми комунікації між державою і суспільством, що є особливо важливим у період війни.

Попри відчутний прогрес у розвитку медіації в Україні, низка основних питань залишається невирішеною, що обмежує її повноцінне застосування у сфері публічного управління, особливо в умовах воєнного стану. Дискусійними залишаються питання інституційної готовності органів влади до системного впровадження медіаційних процедур, відсутність чітких механізмів інтеграції медіації у адміністративні процеси, недостатній рівень підготовки медіаторів для роботи з політичними та публічними конфліктами, а також нерівномірний доступ громадян до альтернативних механізмів захисту своїх прав. Воєнний контекст загострює ці проблеми, створюючи додаткові правові, організаційні та психологічні труднощі. Саме в цих умовах медіація здатна відігравати роль ефективного компенсаторного механізму, який не лише пом'якшує напругу у взаємодії між державою та суспільством, а й сприяє поступовому формуванню нових практик довіри, відповідальності та партнерства. Її подальший розвиток має стати одним із визначальних напрямів модернізації публічного управління та зміцнення стійкості демократичних інститутів України в умовах тривалої агресії.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що політична медіація у воєнний час є одним з основних інструментів відновлення довіри суспільства до держави. В умовах тривалої збройної агресії проти України, коли зростає кількість публічних конфліктів і посилюється соціальна напруга, традиційні механізми врегулювання спорів – судові процедури, адміністративний перегляд, діяльність омбудсмена – не завжди забезпечують оперативне, збалансоване й безконфліктне вирішення суперечностей. Політична медіація, ґрунтуючись на принципах добровільності, конфіденційності, нейтральності медіатора, самовизначення та рівності сторін, формує безпечний комунікативний простір, у якому громадяни та державні органи здатні досягати взаєморозуміння без ескалації напруги.

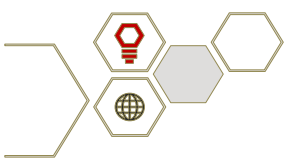

Аналіз міжнародного досвіду доводить, що процедури альтернативного врегулювання спорів ефективно функціонують у країнах ЄС і Північної Америки, сприяючи підвищенню якості публічного управління, зміцненню верховенства права та зниженню корупційних ризиків. Адаптуючи ці практики, Україна зробила важливий крок у напрямі інституціоналізації медіації, зокрема через ухвалення Закону України «Про медіацію». Водночас, у національній системі зберігаються прогалини, пов'язані з обмеженою інтеграцією медіації у адміністративні процедури, нерівномірною підготовки медіаторів та недостатнім рівнем обізнаності громадян про можливості позасудового врегулювання спорів.

Результати аналізу засвідчують, що під час війни медіація набуває статусу інституційного стабілізатора, здатного пом'якшувати конфлікти у сферах державного контролю, податкових і земельних відносин, кадрової політики, дозвільних процедур та взаємодії громад із місцевою владою. Використання медіації у цих категоріях спорів дозволяє знижувати рівень недовіри, попереджувати загострення локальних конфліктів, скорочувати навантаження на судову систему та підтримувати сталий діалог між владою і громадянами.

На основі викладеного можна стверджувати, що політична медіація має значний потенціал для зміцнення демократичного врядування, формування партнерських відносин між державою та суспільством і підвищення стійкості державних інституцій у кризових умовах. Її системне впровадження здатне стати одним із механізмів інституційного відновлення довіри, а також вагомим елементом національної стратегії відбудови та суспільної консолідації.

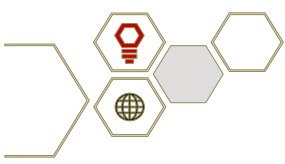
Перспективи подальших досліджень варто сфокусувати на розробленні моделей політичної медіації, адаптованих до умов воєнного стану, удосконаленні правових механізмів інтеграції медіації у публічне управління, вивченні психологічних аспектів взаємодії громадян і влади в екстремальних

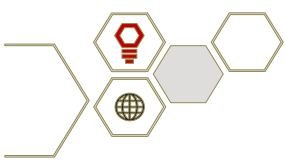
ситуаціях, а також пошуку інструментів підвищення довіри до державних інституцій через діалогові практики.

Список використаних джерел

1. Lukianets-Shakhova V., Ganus L., Bryl K., Nehoda Y., Rega I. The gender policy of Ukraine: considering the EU experience. *Revista de gestão social e ambiental*. 2023. № 17(4). С.1–13. DOI: <https://doi.org/10.24857/rgsa.v17n4-030>.
2. Саліхов А. Р., Лисянський П. Л. Європейський вибір України: від зовнішньої політики до інструменту електоральної боротьби. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2025. № 52. С. 269–274. URL: http://www.apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/45.pdf (дата звернення: 28.07.2025).
3. Лисянський П. Діяльність політичних партій рф на тимчасово окупованих територіях України як інструмент експансіонізму рф. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2024. № 2(19), С. 243–259. URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/381> (дата звернення: 28.07.2025).
4. Khotynska N. Prospects and challenges in implementing comprehensive assistance programs for vulnerable populations in the USA. *European journal of interdisciplinary issues*. 2024. № 1(1). P. 75–81. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14791395>.
5. Лікарчук Д. С. Медіація як спосіб врегулювання політичних конфліктів. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2021. № 8. С. 50–61. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-745x.8.2021.249009>.
6. Чепік-Трегубенко О. Медіація в умовах воєнного стану в Україні: сучасність та перспективні напрями дослідження. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 1. С. 38–44. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566/2024-5-6>.

7. Доляновська І. М. Ціннісний орієнтир медіації як критерій становлення громадянського суспільства. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 4. С. 93–97. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2023.17>.
8. Сегіна О. М., Антонова С. Є. Інститут медіації в Україні як один із альтернативних механізмів врегулювання конфліктів у громадах мирним способом: проблеми та перспективи розвитку у період воєнного конфлікту. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2023. № 4. С. 320–330. DOI: <https://doi.org/10.31713/ve4202328>.
9. Басова І. Медіація в умовах воєнного стану. *Наукові праці МАУП*. 2024. № 2. С. 5–9. DOI: <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2024.2.1>.
10. Цейтліна А. О. Запровадження медіації як механізму врегулювання конфліктів унаслідок військових подій на сході України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2021. № 5. С. 37–41. DOI: <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2021.5/07>.
11. Волошин В. Г., Мустафаєва У. С. Медіації як спосіб профілактики конфліктів у сфері державного управління. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2021. № 13. С. 599–621. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2021.13.03>.
12. Мирза С. С., Горбаньов І. М. Медіація як сучасний спосіб вирішення спорів у цивільному судочинстві. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 4. С. 48–52. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2023/4/9.pdf> (дата звернення: 28.07.2025).
13. Shtefan A., Prytyka Y. Mediation in the EU: common characteristics and advantages over litigation. *Journal for the international and European law, economics and market integrations*. 2021. № 8(2). P. 175–190. DOI: <https://doi.org/10.22598/iele.2021.8.2.9>.
14. Іваній О. М., Прібиткова Н. О., Лисий В. В. Ключові принципи успішної медіації між державними органами та громадськістю. *Наукові*

перспективи. 2024. № 4 (46). С. 1–13. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4\(46\)-183-195](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-4(46)-183-195).

15. Лисий В. В., Іваній О. М. Теоретико-методологічні підстави дослідження медіації в публічному управлінні. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2024. № 4. С. 44–50. DOI: <https://doi.org/10.32782/cuj-2024-4-6>.

16. Цивільний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №40–41. 492 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 28.07.2025).

17. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 р. № 4002-XII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12> (дата звернення: 28.07.2025).

18. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 р. № 1701-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15> (дата звернення: 28.07.2025).

19. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03.03.1998 р. № 137/98-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-вр> (дата звернення: 28.07.2025).

20. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 28.07.2025).

21. Які особливості застосування та принципи медіації? *Безоплатна правнича допомога*. 2023. URL: <https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/yaki-osoblyvosti-zastosuvannya-ta-pryncypy-mediaczii/> (дата звернення: 28.07.2025).